

ACCESUL MIGRANȚILOR MOLDOVENI LA PENSII DUPĂ EXPERIENȚELE DE MUNCĂ DIN ITALIA: SPECIFIC ȘI TENDINȚE

Ecaterina DELEU, Doctor în științe politice, lector universitar,
Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: ecaterina.deleu@usm.md

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4582-4604>

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.18.2024.13>

Abstract. *The aim of this study is to analyze the situation regarding the access of Moldovan migrants who returned to their country of origin to pensions in Italy after several years of work and a contribution period in the country of migration. The topic of ageing is a current issue for migrants, the number of those arriving at the retirement age is constantly increasing. Some solutions are stipulated in the bilateral agreements regarding social security, signed in the last 20 years by the Republic of Moldova with other countries where there are Moldovan citizens. The first dossiers of pensions from Italy for Moldovan citizens returned to the Republic of Moldova were completed in 2010-2011, and the contribution period was 7-10 years. In recent years, the pension files include a contribution period of 20 years. The number of returned Moldovan migrants who receive pensions from Italy has increased to about 6 thousand. In order to research this issue, we analyzed the national and international normative framework (Republic of Moldova, Italy, European Union), the implementation of the agreement between Moldova and Italy in the social security sector (also taking into account the new Moldovan-Italian agreement, signed in Rome on October 31, 2024, the responsibilities of the National Office of Social Insurance of the Republic of Moldova, the official statistics regarding the community of Moldovan citizens in Italy, etc. We conducted in-depth interviews with the representatives of the ACLI Patronat office in Chisinau (Patacli), operators and experts who provided assistance in completing pension files from 2011. For several years, the SIAS Patronat representatives also assisted Moldovan citizens interested in Italian pensions. Highlighted the arguments regarding the growth of Moldovan migrants with pensions from Italy and the estimations for the next years; the changes, the new agreement; the specifics of the current pension dossiers (types of pensions: for the age limit; disability; survivor's pensions); the conditions to have access to the pensions; the specifics of the highest (or lowest) pensions, etc.*

Keywords: *Moldovan-Italian agreement, returned migrants, pensions, labour market, contribution period, life certificates, National Office of Social Insurance, Republic of Moldova, INPS, Italy.*

JEL: J11, J14, J18

UDC: 364.35(478:450)

Introducere. La aproximativ 30 de ani de la primele valuri de emigrare a cetățenilor moldoveni, se atestă o creștere a numărului de persoane care au atins vârsta de pensionare și în rândul celor stabiliți peste hotare. O problemă majoră cu care se confruntă migrații și o sursă de mare îngrijorare pentru aceștia este accesul la pensii la atingerea vârstei de pensionare, în contextul în care mulți nu au acumulat numărul necesar de ani de cotizare, din cauza șederii ilegale într-un alt stat, a muncii la negru sau a lipsei contractelor de muncă. Problema asigurării cu pensii a fost semnalată repetat de migrații moldoveni de-a lungul anilor, la evenimentele oficiale dedicate diasporei (de regulă la Congresele diasporei), în discuțiile de la ambasadele și consulatele Republicii Moldova din străinătate, dar și în cadrul cercetărilor care s-au făcut cu implicarea migraților moldoveni. Prin urmare, problema îmbătrânirii populației este la fel de actuală și în cazul migraților, nu doar în țara de origine, unele soluții în cazul lor fiind stipulate în acordurile bilaterale cu privire la securitatea socială, semnate de Republica Moldova cu țări în care se află cetățeni moldoveni.

Date și metode. Autoritățile din Republica Moldova și din Italia au anunțat semnarea, la 31 octombrie 2024, la Roma, a unui nou acord bilateral, moldo-italian, în domeniul securității sociale. Documentul a fost semnat de ministrul Muncii și Protecției Sociale, Alexei Buzu și omologul său din Italia, Marina Elvira Calderone. Cu o zi înainte, președinta în exercițiu a Republicii Moldova, Maia Sandu, a anunțat public că va fi semnat acest acord, care va îmbunătăți protecția socială a migraților moldoveni, fie că au revenit în țară sau locuiesc în Italia. La 18 octombrie curent, Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) anunța că reprezentanți din cele două țări discutau despre modificarea unor prevederi ce vizează procedura de totalizare a perioadelor de asigurare, modalitățile de depunere a cererilor pentru solicitarea de pensii, dar și despre „oportunitatea semnării unui Aranjament Administrativ de reglementare a procedurilor de aplicare a Acordului” (CNAS, 18 octombrie 2024).

Noul acord, considerat unul istoric de către autoritățile Republicii Moldova (pe parcursul ultimilor 20 de ani Italia a semnat doar cu două țări astfel de acorduri), prevede simplificarea procedurilor de depunere a cererilor de pensie și alte prestații sociale, dar rezolvă și principala problemă a primului acord moldo-italian în domeniu – cumularea perioadelor de cotizare în cele două țări: „o schimbare esențială față de regulile anterioare, care cereau ca lucrătorii să îndeplinească perioadele minime de contribuție separat în fiecare țară” (MMPS, 31 octombrie 2024). Prin urmare, cetățenii moldoveni care vor acumula o perioadă de contribuții de cel puțin 15 ani (în ambele țări), vor avea dreptul să solicite pensii. Reprezentanții MMPS susțin că, potrivit noilor prevederi, procesul de solicitare a prestațiilor sociale „devine mai accesibil și mai puțin costisitor pentru cetățenii moldoveni cu dreptul la pensii italiene care au reședinta în Moldova; aceștia nu vor mai fi nevoiți să călătorească în Italia pentru a depune cererea - cererile pentru pensii și alte prestații sociale vor putea fi depuse atât în Italia, cât și în Moldova” (MMPS, 31 octombrie 2024). În acord sunt stipulate câteva tipuri de pensii (și alte prestații sociale): pensia pentru limită de vârstă, pensia de invaliditate, pensia de urmaș, pensia și indemnizația pentru accidente de muncă sau boli profesionale. După un proces de negocieri complex și de durată, primul acord moldo-italian în domeniul securității sociale a fost semnat

de cei doi șefi de stat – Maia Sandu și Sergiu Mattarella – la 18 iunie 2021, la Roma și a intrat în vigoare la 1 decembrie 2023.

Dosarele de pensii din Italia pentru migranții moldoveni reveniți în Republica Moldova au început să fie perfectate încă din anii 2010-2011, cu sprijinul reprezentanților patronatelor italiene, perioada de contribuții fiind inițial mai mică sau insuficientă. Pentru a avea dreptul să solicite pensie în Italia, persoana trebuie să aibă 67 de ani, să locuiască în Republica Moldova, să anuleze rezidența din Italia și să aibă o perioadă de cotizare de 20 de ani în această țară. După un deceniu, în 2022-2024, dosarele de pensii din Italia, aprobate pentru migranții moldoveni reîntorși, au ajuns și la o perioadă de cotizare de 20 de ani deja (deci o perioadă completă de contribuții). Numărul beneficiarilor moldoveni de pensii din Italia (care au deja rezidența în Republica Moldova) a crescut până la aproximativ 6 mii de persoane, iar suma acestor pensii depășește anual 10 milioane de Euro, afirmă experții.

Scopul acestui studiu este de a analiza situația privind accesul migranților moldoveni, reîntorși în țara de origine, la alocații și pensii din Italia, după mai mulți ani de muncă și de cotizare. Pentru a cerceta această problemă, am analizat cadrul normativ național și internațional (Republica Moldova, Italia, Uniunea Europeană), prevederile privind implementarea acordului bilateral moldo-italian în domeniul securității sociale, precum și statisticile oficiale privind comunitatea cetățenilor moldoveni din Italia. Am realizat interviuri aprofundate cu reprezentanții oficiului Patronatului ACLI în Republica Moldova (Patacli), care acordă asistență la perfectarea dosarelor de pensii încă de la început, din anii 2010-2011. Timp de câțiva ani, și reprezentanții Patronatului SIAS din Italia au o acordat asistență cetățenilor moldoveni interesați de pensia italiană.

În cadrul cercetărilor, am încercat să reliefăm care sunt tendințele în privința pensiilor acordate migranților moldoveni care s-au reîntors în Republica Moldova, după mai mulți ani de muncă în Italia (ce trebuie să știe viitorii pensionari, unde pot să solicite informații: actele necesare, perioada de cotizare etc.). Ne-au interesat atât statisticile oficiale, cât și experiențele de viață ale unor beneficiari de pensii: ce aspecte au evidențiat experiențele operatorilor de la ghișeul Patacli (cazuri/dosare memorabile); ce a schimbat în aceste procese intrarea în vigoare a acordului Republica Moldova-Italia în domeniul securității sociale; care este specificul actualelor dosare de pensii în raport cu primele dosare, perfectate în 2010-2011, și ce schimbări au intervenit. Totodată, am discutat despre specificul activității cu aceste categorii de vârstă (persoane de peste 65-67 de ani, cu experiențe de migrație și de muncă în 1-2 țări) și despre tipurile de pensii (nu doar pensiile pentru limită de vârstă, ci și pensiile de invaliditate și pensiile de urmaș): despre condițiile ce trebuie întrunite pentru a avea dreptul la astfel de pensii; despre specificul celor mai mari pensii (sau al celor mai mici); despre căsătoriile mixte și pensia de urmaș în cazul decesului unuia dintre soți etc.

Context. Comunitățile cetățenilor moldoveni din Italia au ajuns să fie cele mai numeroase (în raport cu alte țări-gazdă, europene), iar numărul a depășit constant în ultimii 5 ani, limita de 110-120 de mii de persoane (MLPS, 2019, 2020). Ținând cont de numărul celor care au pașapoarte românești, bulgare etc., dar și de cei peste 40 de mii de migranți moldoveni care au obținut cetățenia italiană (MLPS, 2022),

comunitatea ar fi mult mai mare. Migranții moldoveni cu rezidența în Italia erau, la 1 ianuarie 2023, peste 107 mii, prin urmare se aflau pe locul 10 printre cele mai mari comunități de cetățeni străini din Italia (MLPS, 2023). În aceeași perioadă a anului precedent (la 1 ianuarie 2022) erau 113.579; ocupau locul 6 după numărul persoanelor care au dobândit cetățenia italiană și locul 4 după numărul căsătoriilor mixte (MLPS, 2022). La 1 ianuarie 2019, acum 5 ani, numărul era de peste 125 de mii de cetățeni moldoveni aflați legal în Italia (MLPS, 2019). Tradițional, majoritatea migranților activează în regiunile de Nord ale Italiei (circa 77 la sută), o pondere decisivă printre migranții moldoveni având femeile (peste 67 la sută). Peste 85 la sută dintre migranții moldoveni din Italia au permise de ședere pe termen lung sau cu 25 de p.p. mai mult decât alte comunități de cetățeni extracomunitari. Potrivit datelor oficiale, peste 62 la sută dintre migranții moldoveni care au dobândit cetățenia italiană au fost naturalizați (după cel puțin 10 ani de ședere neîntreruptă pe teritoriul Italiei etc.). În doar 9 ani, în perioada 2012-2021, peste 30.850 de migranți moldoveni au devenit cetățeni italieni (MLPS, 2022).

După cum se arată în rapoartele oficiale italiene, comunitatea cetățenilor moldoveni este „mai matură” decât altele, migranții având o vârstă medie de circa 40 de ani și o pondere de 15 la sută a celor în vârstă de peste 60 de ani. „Spre deosebire de populația generală extracomunitară, comunitatea respectivă este mult mai interesată de pensiile pentru limită de vârstă: în corespundere cu structura demografică a comunității care, după cum se vede, include o prezență destul de mare a categoriilor de vârstă mai înaintate, procentul moldovenilor printre beneficiarii extracomunitari de pensii pentru limită de vârstă fiind de 6,5 la sută” (MLPS, 2023). Aproximativ 39 la sută dintre migranții moldoveni din Italia au peste 45 de ani și 17,6 la sută dintre femei au peste 60 de ani - practic fiecare a 5-a femeie are 60 de ani și mai mult (MLPS, 2022).

Prin urmare, una dintre ipotezele de cercetare este că îmbătrânirea populației, fiind tot mai evidentă, inclusiv printre migranții moldoveni, determină și creșterea numărului persoanelor care ajung la vârsta de pensionare, fie că se află în străinătate sau au revenit în Republica Moldova. Lipsa informării corecte a acestor persoane duce la întârzierea depunerii dosarului de pensie, la situații de blocare a pensiilor etc.

Discuții și tendințe. Reîntoarcerea din migrație este un proces anevoios, care are loc în câteva etape (de regulă), mai ales dacă în familiile emigrate sunt și copii. Nu este deloc ușor nici pentru persoanele care revin în țara de origine la o anumită vârstă (după 60-65 de ani, mai ales după o perioadă îndelungată de muncă peste hotare). Organizația Internațională a Migrației a publicat recent un „Manual pentru reintegrare”, cu îndrumări privind pregătirea revenirii în țara de origine, asistența pentru reintegrare: la nivel individual, de comunitate, instituțional (Biella-Battista, Bolits, Mark, Salvini, 2019). Evidențiind dimensiunile specifice ale integrării (economică, socială, psihosocială), grupurile-țintă, cercetătorii Fonseca, A., Hart, L., Klink, S. au analizat componentele sustenabile ale unei reintegrări reușite (Fonseca, A., Hart, L., Klink, S. 2015). Mulți dintre migranți au avut de suferit din cauza prejudecăților sau discriminărilor, fiind penalizați și la angajarea pe piața muncii peste hotare, paradoxul supracalificărilor lăsându-i de multe ori în afara pieței

muncii, după cum notează cercetătorii (Dietz, J., C. Joshi, V.M. Esse, et al. 2015). De multe ori revenirea în țara de origine trezește reacții complexe, pentru că e prea mare hăul dintre nivelul de așteptări ale migranților și realitățile pe care trebuie să le înfrunte de multe ori, de aceea unii autori se întreabă dacă reîntoarcerea este despre speranță sau disperare (Ghosh, 2000). Problemele cu care se confruntă migranții reîntorși, îmbunătățirea politicilor în domeniu, reîntoarcerea sustenabilă au fost puse în discuții în repetate rânduri la Parlamentul European, dar și în cadrul altor structuri comunitare (Latek, 2017) Și la nivelul țărilor OCDE se pune accent pe reintegrarea sustenabilă a migranților reîntorși, pentru o reușită mai sigură, din perspectiva valorizării acestui potențial al țării de origine (OECD, 2020). Unii autori au analizat vulnerabilitățile în procesul de aplicare a unor programe de reintegrare a migranților (Salgado, Triculescu, Le Coz, Beirens, 2022).

Faptul că Republica Moldova are de pierdut din cauza emigrației, în special a tinerilor, o recunosc și autoritățile, și statisticile oficiale (BNS, 2024). Impactul emigrației asupra pieței de muncă din Republica Moldova a fost decisiv, complex și de durată, după cum susțin cercetătorii în domeniu (Toartă, Vremiș, 2018). La fel cum s-a întâmplat în alte țări, și în Republica Moldova a fost publicat un ghid de reintegrare a migranților reîntorși la baștină, unde au fost stipulate oportunitățile de angajate existente pe piața muncii, oportunități de formare și conversie profesională, de dezvoltare a afacerilor etc. (Nicoara, 2018). Principalele tendințe și particularități ale fenomenului revenirii migranților au fost analizate de mai mulți cercetători din Republica Moldova (Ianioglo, Tabac, Pahomii, Ceban, Onofrei, 2021). Dincolo de aspectele sociale, sunt la fel de sensibile și cele economice - aspecte legate de remitențe, de utilitatea și riscurile pe care le comportă pentru dezvoltarea sustenabilă a țării, dar și de transferul de capital financiar al migranților reveniți în mediul de afaceri (Pahomii, Ceban, Ianioglo, Tabac, 2019). În același timp, cercetătorii au atras atenția asupra necesităților specifice ale unor categorii de migranți reveniți, aflați în dificultate: persoane cu dizabilități, victime ale traficului de persoane, minori și bătrâni rămași singuri fără îngrijirea membrilor familiei etc. (Cheianu-Andrei, 2016)

În ultimii ani au fost publicate mai multe studii despre comunitățile cetățenilor moldoveni din Italia: specificul procesului de integrare (Rusnac, Moraru, Deleu, 2016), dificultățile în procesul de adaptare, de a obține un loc de muncă în conformitate cu pregătirea profesională (Deleu, 2017), despre formarea peste hotare a noilor generații de migrație, numite a doua generație sau generații secundă (Deleu, 2022) etc.

Rezultate. La ora actuală, potrivit experților, numărul cetățenilor moldoveni care beneficiază de pensii din Italia depășește pragul de 6 mii de persoane, iar suma acestor pensii este de peste 10 milioane de Euro pe an. Pentru a cerceta aspecte concrete privind accesul la pensii din Italia pentru cetățenii moldoveni reveniți din migrație, după anumite perioade de muncă în această țară, am realizat interviuri aprofundate cu reprezentanții oficiului Patronatului ACLI în Republica Moldova (Patacli), Victor Croitoru și Vasile Tărăță.

După o perioadă de 5 ani de muncă în Italia, Victor Croitoru a revenit în Republica Moldova în 2009 când i s-a propus, după o vizită de lucru la Chișinău a

unui grup de reprezentanți ai Patronatului ACLI, să activeze ca operator ACLI în Republica Moldova. Unul dintre reprezentanții ACLI din orașul italian Padova, Nicola Savioli, a activat timp de peste 10 ani în calitate de președinte al acestei filiale ACLI de la Chișinău. Au urmat discuții constructive și începutul unei colaborări eficiente cu Ambasada Italiei în Republica Moldova, inaugurată la Chișinău în februarie 2009; un operator - reprezentant al Patronatului ACLI (Victor Croitoru) acorda asistență cetățenilor moldoveni, la verificarea dosarelor, la un ghișeu, la depunerea actelor pentru a obține viza de călătorie în Italia. Fluxul de persoane care solicitau informații la ghișeul respectiv și atunci era foarte mare, de peste 100 de persoane pe zi. Majoritatea cetățenilor moldoveni care veneau la ghișeu erau interesați de obținerea vizelor turistice, pentru reîntregirea familiei, pentru muncă sezonieră (la mare, la hotel, în agricultură etc.) – acestea erau tipurile de vize pentru care cetățenii moldoveni depuneau actele la Ambasada Italiei la Chișinău. Acesta a fost specificul muncii în perioada 2010-2014, până la introducerea regimului liberalizat de vize pentru cetățenii Republicii Moldova.

În 2013 a fost creată Asociația Obștească Patacli și deja zeci de oameni veneau zilnic la oficiu pentru a obține informații privind călătoriile în Italia. Până în prezent, numărul celor care le-au trecut pragul este estimat de operatorii Patacli la circa 40 de mii de persoane. La telefon, oferă consultații pentru 30-50 de persoane pe zi. „Patronatul este intermediarul între cetățeni și stat. Trebuie să știi ce să le răspunzi oamenilor la telefon sau când vin aici, pentru că problemele sunt foarte multe și foarte variate”, afirmă Victor Croitoru. Circa 10-15 la sută dintre solicitanți sunt vorbitori de rusă, fiind de regulă beneficiari din regiunea transnistreană: din Tiraspol, Tighina, Grigoriopol etc. De regulă, au lucrat în Italia având cetățenie dublă.

În 2013 a fost semnat un acord cu CNAS, care a pus la dispoziția operatorilor de la Patronatul ACLI un ghișeu, în sectorul Botanica al capitalei (miercurea și vinerea erau zile pentru public, iar fluxul de persoane era de 40-50 de persoane pe zi). „Pregăteam și verificam dosarele, trimiteam cererile în Italia, la Perugia. Ne bazăm pe Legea nr. 189 din 2002 din Italia, în munca legată de pensii. Italia era singura țară care acorda cetățenilor moldoveni șansa de a solicita pensie în afara acordurilor”, precizează Victor Croitoru.

Primul dosar pentru pensie a fost depus în 2011, iar numele de familie al cetățeanului moldovean era Căpitan; cererea pentru acordarea pensiei a fost transmisă oficiului din orașul italian Perugia, încă de atunci responsabil pentru dosarele de pensii pentru cetățenii străini care au muncit legal în Italia. Până în 2013 erau perfectate lunar câte 5-6 dosare de pensii. În 2013-2014 a fost organizată de către CNAS / Patronatul ACLI o campanie de informare a populației și atunci s-a depășit numărul de 100 de dosare de pensii pe an.

Pe parcursul anului 2024, până la sfârșitul lunii septembrie au fost soluționate pozitiv peste 700 de dosare și s-ar putea ca numărul lor să crească până la 1 000 pe an, începând cu anul curent. În 2023 au fost perfectate cu succes peste 600 de dosare de pensii pentru migranții moldoveni reîntorși, situația fiind similară în ultimii 5-6 ani. În Italia sunt peste 20 de asociații patronale la care pot apela cetățenii moldoveni. Publicul-țintă este format în mare parte de generații 65 de ani+, uneori și de rudele acestora, persoane cu experiență de viață, cu bune și cu rele. Lunar, circa 1 000 de

persoane vin la oficiul Patacli din Chișinău pentru a obține informații și a primi asistență. Uneori, vin și cetățeni moldoveni care au muncit în alte țări, atunci sunt îndrumați unde să apeleze după ajutor, deoarece ACLI se ocupă doar de migranții cu experiențe de muncă în Italia. Patronatul ACLI, care aniversează jubileul de 80 de ani în 2024, are mii de angajați, este prezent în toate orașele mari din Italia și în peste 20 de țări.

În ce privește pensiile, sunt câteva tipuri diferite: pentru limită de vârstă (reprezintă practic 90 la sută din activitatea oficiului Patacli din Chișinău), pensia de urmaș și pensia de invaliditate (cele mai complexe, astfel de dosare de pensii sunt de dată mai recentă în Republica Moldova). Pentru a putea cere pensie pentru limita de vârstă, solicitantul trebuie să aibă 67 de ani împliniți, să aibă o perioadă de 20 de ani de muncă și de cotizare în Italia, să nu mai aibă rezidența în Italia, ci în Republica Moldova. În ce privește categoriile de vârstă, persoanele în vârstă de 65 de ani și mai mult constituie, în cea mai mare parte, publicul-țintă. Uneori bătrânii vin însoțiți de nepoți sau alte rude, ca să îi ajute să se deplaseze prin oraș, dar în 80 la sută din cazuri vin singuri.

Victor Croitoru: „Avem bătrâni care pleacă la rude peste hotare pe parcursul sezonului rece, pentru câteva luni: în Italia, Spania, Franța, SUA, chiar Australia și Noua Zeelandă, noi le spunem *bunica-sitter* sau *nonna-sitter*. Le atragem atenția că o dată pe an se verifică, de către City Bank din Londra, de regulă în februarie-martie, fiind perioada de monitorizare, dacă persoana care primește pensia este în viață”, deci este nevoie ca o dată pe an să fie completat și transmis „Certificatul de viață” (CNAS. Certificatul de viață; it. *Certificazione esistenza in vita*). Dacă nu transmit la timp certificatul, pensia se blochează pentru câteva luni.

Pensia de urmaș reprezintă o altă categorie de pensii, astfel de dosare deja au fost perfectate pentru aproximativ 100 de persoane din Republica Moldova. Pentru aceasta trebuie să prezinte Declarația pe venit, la oficiul Patacli, dar și să aibă rezidența în Republica Moldova. În cazul în care soțul sau soția a murit, dar a avut o perioadă de peste 5 ani de cotizare – urmașul poate primi o pensie sau o plată unică (în funcție de contribuțiile acumulate), poate fi vorba de 500-1 000 de Euro, cât reiese din contributele plătite. De regulă, pensia de urmaș constituie 60 la sută din pensia celui decedat. „Majoritatea sunt bărbați, ei primesc pensie de urmași după ce a murit soția care a muncit peste hotare. Sau femei care sunt declarate moștenitoare, după moartea soțului italian – dar e un număr mic, de 20-30 de femei”, afirmă Victor Croitoru. Dacă cel decedat avea o pensie de 100 de Euro, atunci pensia de urmaș constituie 60 de Euro. Dacă pensiile cetățenilor italieni sunt mult mai mari, atunci și pensia de urmaș este mai mare, poate ajunge și la 600-700 de Euro. În Republica Moldova sunt câteva pensii de moștenitor de peste 1 000 de Euro. Cele mai mari pensii le au migranții care au lucrat în fabrici sau au fost șoferi de cursă lungă, pensia poate ajunge la 500-800 de Euro, în funcție de contribuțiile alocate de-a lungul anilor.

Vasile Tărâță s-a alăturat oficiului Patronatului ACLI în 2018, pentru a coordona proiectul pentru acordarea asistenței persoanelor care emigrau în Italia pentru reîntregirea familiei. Și Vasile Tărâță a avut experiență de muncă în Italia, la fel ca Victor Croitoru, deci aveau avantajul de a cunoaște nu doar limba italiană, dar și realitățile din țara de emigrație. Au urmat câteva stagieri în Italia și colaborarea cu

experți din Italia, cu cea mai bună pregătire în domeniu. „Noi vorbim despre drepturile omului. Sunt foarte multe nuanțe, trebuie să cunoști mecanismele prin care poți să-i ajuți pe acești oameni, să fie bine informați. De ex., despre blocarea pensiilor, raportarea repatrierii în Republica Moldova etc. Avem sute de oameni care nu pot să-și primească banii pentru că nu au comunicat despre repatriere. Din luna iunie 2020, nu poți face pensia dacă nu faci repatrierea. Cei care se adresează la noi, de regulă sunt cei în vârstă de 65 de ani+, care au revenit în Republica Moldova și au intenția să rămână”, afirmă Vasile Tărâță. Printre solicitanții de informații sunt și cupluri mixte, care vin în Republica Moldova, cu venitul lor e mai ușor să reziste aici.

Din anul 2022, au început a fi perfectate primele trei dosare de pensie cu 20 de ani de cotizare. În 2024 deja sunt peste 30 de astfel de dosare.

Migranții reînțorși din alte țări de migrație (Grecia, Portugalia, Germania, Israel etc.), care vin la oficiul Patacli, sunt îndreptați spre CNAS, pentru a fi informați în privința pensiilor. Dintre beneficiarii care ajung la Patacli, unii au pașapoarte românești, bulgare – persoane care au alte drepturi și obligații - și ei trebuie să fie informați corect, pentru că sunt foarte multe nuanțe. Cele mai complicate dosare, care l-au impresionat pe Vasile Tărâță, au fost dosarele pentru pensia de invaliditate, 4 până în prezent: a durat 6 luni pentru perfectarea unui dosar de pensie de invaliditate anul acesta, în 2024.

„Italia era singurul stat care acorda contribuții / pensii în Republica Moldova, în afara acordurilor, pentru migranții reînțorși, cu perioade de muncă și de contribuții legale”, subliniază Vasile Tărâță. O dificultate pe care o resimt solicitanții de pensii o reprezintă timpul de așteptare pentru aprobarea dosarului, care depășește câteva luni. Iar acest termen ar putea crește și mai mult, ținând cont de creșterea continuă a numărului de migranți care au atins vârsta de pensionare.

Concluzii. În contextul fenomenelor migraționale, problemele ce țin de securitatea socială sunt extrem de sensibile, de acestea depinde inclusiv procesul de integrare socială, economică etc. în țara de migrație. Asigurarea cu pensii vizează categorii vulnerabile de migranți (bătrânii, pentru limita de vârstă, diferite categorii de persoane aflate în dificultate – pentru pensia de urmaș, de invaliditate etc.), această problemă fiind legată direct de nivelul de supraviețuire sau de sărăcie a acestor persoane. Temerile pe care le au migranții care se apropie de vârsta de pensionare se referă la numărul insuficient de ani pentru perioada de cotizare, ca să aibă dreptul să solicite pensie la împlinirea vârstei de 67 de ani. Chiar dacă solicită pensia la 71 de ani, conform legislației italiene, dar au oricum câțiva ani de contribuții plătite, pensia va fi mică.

Semnarea noului acord moldo-italian în domeniul protecției sociale, la 31 octombrie 2024, cumularea perioadelor de cotizare (de muncă în Italia și în Republica Moldova) prezintă perspective îmbucurătoare pentru cetățenii moldoveni care au muncit în Italia și au revenit la baștină, având o perioadă de cotizare în străinătate, dar și pentru cei care au emigrat și muncesc în Italia, după o perioadă de activitate și cotizare în țara de origine. Până în prezent, în Republica Moldova sunt deja mai mult de 6 mii de persoane care primesc pensii din Italia (sumele sunt foarte

diferite), iar numărul acestora este în continuă creștere. O mare parte dintre ei au beneficiat de sprijinul reprezentanților patronatelor italiene (ACLI, în special), dar procesul de asistență se desfășoară într-o strânsă colaborare cu autoritățile italiene și cu reprezentanții CNAS. Interesul pentru problemele legate de pensii a fost extrem de mare de-a lungul anilor și implică foarte mulți cetățeni moldoveni, numărul estimativ al celor stabiliți în Italia fiind de până la 200 de mii (inclusiv cei care au devenit cetățeni italieni, care au pașapoarte românești sau bulgare). Șansa de a beneficia de o pensie (pentru limita de vârstă) după o perioadă de muncă și de cotizare este un drept de care trebuie să se bucure orice cetățean, iar autoritățile trebuie să se asigure că sunt respectate drepturile omului. La fel e în cazul altor tipuri de pensii și alocații sociale. Respectarea drepturilor omului este un indicator al gradului de civilizație a unui stat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Acordurile bilaterale în domeniul securității sociale încheiate de Republica Moldova.* (2023).
<https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/11/Acorduri-bilaterale-RM.pdf>, <https://cnas.gov.md/slidepageview.php?l=ro&idc=519&t=/Relatii-internationale/Acorduri-bilaterale>
- Biella-Battista, R., Bolits, G., Mark, H., & Salvini, A. (2019). *Reintegration Handbook: Practical guidance on the design, implementation and monitoring of reintegration assistance*. Internațional Organization for Migration (IOM).
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iom_reintegration_handbook.pdf
- Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS). (2024). *Forța de muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj 2024*. Chișinău: BNS.
- Casa Națională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova (CNAS). (n.d.). *Certificatul de viață*.
<https://cnas.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=708&t=/Relatii-internationale/Certificate-de-viata>
- Casa Națională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova (CNAS). (n.d.). *Pensii și alte prestări de asigurări sociale*.
<https://cnas.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=524&t=/Relatii-internationale/Informatii-utile-pentru-lucratorii-migranti>
- Casa Națională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova (CNAS). (n.d.). *Reprezentanții CNAS au participat la întrevederea cu autoritățile competente din Republica Italiană cu privire la aplicarea Acordului în domeniul Securității Sociale*.
<https://cnas.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=524&t=/Relatii-internationale/Informatii-utile-pentru-lucratorii-migranti>
- Cheianu-Andrei, D. (2016). *Necesitățile specifice ale migranților în dificultate reveniți de peste hotare (cazul Republicii Moldova)*. Organizația Internațională pentru Migrație, Centrul de Investigații și Consultanță „SocioPolis”. Chișinău.
- Deleu, E. (2017). *Generații secunde de migrație: cazul Republicii Moldova*. Seria Migrația: probleme și oportunități. Chișinău.

- https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Generatii%20secunde%20de%20migratie%20-%20cazul%20Republicii%20Moldova.pdf
- Deleu, E. (2022, October 12-13). Procesul de integrare a migranților și a copiilor acestora: de la asimilare și aculturație, la transnaționalism. In: *Economic growth in the conditions of globalization: international scientific-practical conference* (16th edition, Vol. 3, pp. 119-132). National Institute for Economic Research. Chisinau: NIER. <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2022.16.11>
- Dietz, J., Joshi, C., Esse, V. M., Hamilton, L. K., & Gabarrot, F. (2015). The skill paradox: explaining and reducing employment discrimination against skilled immigrants. *The International Journal of Human Resources Management*, 26(10), 1318-1334. <https://doi.org/10.1080/09585192.2014.990398>
- Fonseca, A., Hart, L., & Klink, S. (2015). *Reintegration: Effective approaches*. Internațional Organization for Migration (IOM). https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/our_work/DMM/AVRR/Reintegration-Position-Paper-final.pdf
- Ghosh, B. (2000). *Return migration: journey of hope or despair?* Geneva: International Organization for Migration.
- Ianioglo, A., Tabac, T., Pahomii, I., Ceban, A., & Onofrei, N. (2021) Return Migration in the Republic of Moldova: Main Issues and Opportunities. *International Migration*, 59(3), 162-176. <https://doi.org/10.1111/imig.12737>
- King, R., & Christou, C. (2011). Of Counter-Diaspora and Reverse Transnationalism: Return Mobilities to and from the Ancestral Homeland. *Mobilities*, 6, 451-466. <https://doi.org/10.1080/17450101.2011.603941>
- Latek, M. (2017, October). *Reintegration of Returning Migrants'*: briefing. European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608779/EPRS_BRI\(2017\)608779_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608779/EPRS_BRI(2017)608779_EN.pdf)
- Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali (MLPS). (2023). *La comunità moldava in Italia 2023: Rapporto annuale sulla presenza dei migranti*. <https://www.lavoro.gov.it/temi-e-priorita-immigrazione/studi-e-statistiche/summary-presenza-migranti-2023-moldova>
- Ministerul Muncii și Protecției Sociale. (2024). *Acord istoric de securitate socială, semnat între Republica Moldova și Republica Italiană: moldovenii care muncesc în Italia vor putea solicita pensii pentru limita de vârstă, pensii de dizabilitate și alte garanții sociale*. <https://social.gov.md/comunicare/acord-istoric-de-securitate-sociala-semnat-intre-republica-moldova-si-republica-italiana-moldovenii-care-muncesc-in-italia-vor-putea-solicita-pensii-pentru-limita-de-varsta-pensii-de-dizabilitate-s/>
- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova. (2021, 18 iunie). *ACORD între Republica Moldova și Republica Italiană în domeniul securității sociale*. Roma. <https://cnas.gov.md/public/files/AcordItaliad7438.pdf>
- Nicoara, R. (2018). *Ghid pentru (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reînțorși de peste hotare*. Biroul Relații cu Diaspora (BRD). Chișinău. https://brd.gov.md/sites/default/files/ghid_ro_1302.pdf

- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2020). *Sustainable Reintegration of Returning Migrants: A Better Homecoming*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5fee55b3-en>
- Pahomii, I., Ceban, A., Ianioglo, A., & Tabac, T. (2019, 10-11 octombrie). Transferul de capital financiar al migranților reveniți în mediul de afaceri. In: *Creșterea economică în condițiile globalizării: bunăstare și incluziune socială*. Sesiunea științifică „Bunăstarea și incluziunea socială în contextul schimbărilor demografice”: conferința științifico-practică (Ediția a XIV-a, pp. 155-162). Chișinău: INCE. <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2019.14-19>
- Președinta Maia Sandu a emis decretul care permite semnarea unui nou Acord dintre Republica Moldova și Republica Italiană în domeniul securității sociale. (2024). <https://presedinte.md/rom/presa/presedinta-maia-sandu-a-emis-decretul-care-permite-semnarea-unui-nou-acord-dintre-republica-moldova-si-republica-italiana-in-domeniul-securitatii-sociale>
- Program național de stimulare a revenirilor și de facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de migrație pentru anii 2023-2027. (2023). https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-09-nu-250-cs-2023_0.pdf
- Rusnac, Gh., Moraru, V., & Deleu, E. (2016, 20 septembrie). Comunitatea cetățenilor moldoveni din Italia: particularități ale procesului de integrare. In: *Migrație, Diaspora, Dezvoltare: noi provocări și perspective* (pp. 123-142). Chișinău. Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei,
- Salgado, L., Triculescu, R.-M., Le Coz, C., & Beirens, H. (2022). *Putting Migrant Reintegration Programmes to the Test. A road map to a monitoring system*. Brussels: Migration Policy Institute Europe. https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/mpie-reintegration-monitoring-report-2022_final.pdf
- Toartă, V., & Vremiș, M. (2018). *Migrația forței de muncă și impactul asupra pieței muncii din Republica Moldova: notă analitică*. https://anofm.md/files/elfinder/Nota%20analitica_final_2%20%281%29.pdf
- Uniunea Europeană (UE). (n.d.). *Pensii de urmaș și ajutoare de deces*. https://europa.eu/youreurope/citizens/work/social-security-and-benefits/death-grants/index_ro.htm